

مقایسه ذهنیت فلسفی در دانش آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه مدارس دولتی منطقه ۵ شهر تهران

آرش بابائی^{*}، دکتر سیده سوسن رئوفی کلاچایه^۲، دکتر محمدرضا کرمی پور^۳

چکیده:

این پژوهش با هدف مقایسه ذهنیت فلسفی دانش آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه انجام شد. از نظر هدف، پژوهشی کاربردی، از نظر نوع داده، کمی و از نظر شیوه اجرا و نحوه جمع آوری اطلاعات، پژوهشی علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر و پسر پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم مدارس دولتی منطقه ۵ شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شد و ۱۹۷ دانش آموز دختر و ۱۷۳ دانش آموز پسر در این پژوهش شرکت کردند. برای سنجش ذهنیت فلسفی از پرسشنامه ذهنیت فلسفی فیلیپ جی. اسمیت (۱۹۵۶) استفاده شد که شامل ۴۲ گویه بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت بوده و سه بعد جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری را می‌سنجد. پایایی کلی این پرسشنامه با آلفای کرونباخ ۰.۸۵ محاسبه شد. به دلیل نرمال بودن داده‌ها، از آزمون تی مستقل و نرم‌افزار SPSS برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج نشان داد که تفاوت معناداری بین دو گروه دانش آموز دختر و پسر از نظر ذهنیت فلسفی وجود دارد. این تفاوت به گونه‌ای است که میانگین ذهنیت فلسفی در دانش آموزان دختر (۱۱۱/۳۷) بیشتر از دانش آموزان پسر (۱۰۳) بود. تحلیل ابعاد ذهنیت فلسفی نشان داد که دانش آموزان دختر در تمامی ابعاد، به ویژه در مؤلفه انعطاف‌پذیری، نسبت به دانش آموزان پسر عملکرد بهتری دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که دانش آموزان دختر تمایل بیشتری به تفکر عمیق، تحلیل چندجانبه مسائل و پذیرش دیدگاه‌های متنوع دارند.

با توجه به اهمیت ذهنیت فلسفی در رشد تفکر انتقادی و توانایی حل مسئله، پیشنهاد می‌شود که در نظام آموزشی، فرصت‌های بیشتری برای تقویت این مهارت‌ها در دانش آموزان، به ویژه در پسران، فراهم شود. ارتقای توانایی تحلیل، پرورش نگاه جامع به مسائل و افزایش انعطاف‌پذیری ذهنی، می‌تواند به بهبود فرآیند یادگیری و تقویت تفکر مستقل در دانش آموزان کمک کند.

^۱ دانش‌آموخته رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: arashbabaieip4c@gmail.com

^۲ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، زنجان، ایران. susanraufi@gmail.com

^۳ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، زنجان، ایران. karamipour.mohammadreza@yahoo.com

واژگان کلیدی: فلسفه، ذهنیت، ذهنیت فلسفی، دانش آموزان، دوره دوم متوسطه

مقدمه:

یکی از ویژگی های آدمی که می تواند او را در هنگام مواجهه با مسائل بی شمار یاری دهد، داشتن ذهنیت فلسفی است؛ در واقع، برخورداری از ذهنیت فلسفی می تواند تمام ویژگی های شخصیتی و رفتاری افراد را تحت تأثیر قرار دهد (جعفریان یسار، ۱۳۹۹). فلسفه ذهن به طور خاص با سؤالات کاملاً کلی در مورد ماهیت پدیده های ذهنی سروکار دارد؛ برای مثال، ماهیت فکر، احساس، ادراک، آگاهی و تجربه حسی چیست؟ (ری، ۲۰۲۴). موضوع ذهنیت فلسفی برای اولین بار توسط فیلیپ جی. اسمیت^۲ (۱۹۵۶) از شاگردان موجه و مورد تأیید جان دیویی^۳ به روش علمی و تحقیقی مورد مطالعه قرار گرفته است. از دیدگاه اسمیت، مشکل اساسی آموزش، تفکر است. انسان برای تفکر و توانایی درست اندیشیدن به ابزارهای مختلفی نیاز دارد که یکی از این ابزارها داشتن «ذهن فلسفی» است (پوررضا و همکاران، ۱۴۰۱). به اعتقاد وی، ذهنیت فلسفی، توانایی ها و ویژگی های ذهنی است که به انسان کمک می کند تا درست فکر کند و او را به قضاوت کردن های صحیح عادت دهد (اسمیت، ترجمه بهرنگی، ۱۳۹۲). ذهنیت فلسفی به عنوان توانایی ذهن، طرز تفکر، نظم، انضباط ذهنی و تمایل فرد به ارزش گذاری و قضاوت صحیح و عادت به تفکر خلاق برای درک واقعیات در مواجهه با مسائل مختلف تعریف شده است (طالبیان^۴ و صلواتی، ۲۰۱۶).

ذهنیت فلسفی به عنوان یک اخلاق و یا عادت ذهنی تعریف می شود که کنش و تأملات آموزشی را با آگاهی از مفاهیم و دغدغه های فلسفی آموزش و یادگیری آغشته می کند (کریستو، ۲۰۲۰). ذهنیت فلسفی، ساختن منش و رفتار است که همان شکل دادن به عادت ها، نگرش ها و ارزش هایی است که تفکر و قضاوت درست بر آن حاکم باشد. به تعبیری دیگر، ذهنیت فلسفی عبارت است از کاوشگری تجربه انسان برای رسیدن به فهم در زمینه معرفت به حقیقت، روابط، افکار و قضاوت های ارزشی (عجم و مباحثی، ۱۳۹۸). به باور محققان، رشد ذهنیت فلسفی، دانش و بینشی به افراد می دهد که نه تنها در برخورد با مسائل علمی توانمند باشند، بلکه با به کارگیری اصول تعلیم و تربیت در رویارویی و برخورد با مسائل روزمره تربیتی نیز بتوانند آن را به گونه ای صحیح حل نمایند (اکبرزاده و همکاران، ۱۳۹۹). فیلیپ اسمیت بر این عقیده است که افرادی که ذهنیت فلسفی دارند دارای سه ویژگی عمده در ابعاد

¹ Rey

² Philip G. Smith

³ John Dewey

⁴ Talebian

⁵ Salavati

⁶ Christou

جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری هستند. در دیدگاه نظری ایشان، منظور از جامعیت، مشاهده امور خاص با توجه به ارتباط آن ها به یک زمینه گسترده؛ ارتباط دادن مسائل حاضر به اهداف دور؛ به کار بردن قوه تعمیم و توجه به جنبه های نظری است (عجم و مباشری، ۱۳۹۸). منظور از تعمق، داشتن دید ژرف نگرانه است؛ یعنی پرهیز از قضاوت های سطحی و مبتدی و بررسی وسعت و ارزش مستندات. فردی که دارای تعمق است، به امور و پدیده ها با شک و تردید علمی نگاه می کند؛ فعال و جستجوگر بوده و مدام به دنبال درکی مطمئن است (باقرپور، ۱۳۹۷). انعطاف پذیری که با نواندیشی، دگربینی و خلاقیت همراه است (جعفریان یسار، ۱۳۹۹) به معنای تولید ایده ها و اندیشه های متفاوت و غیرمعمول و ارائه راه حل های متنوع برای یک مسأله است. این مهارت به فرد اجازه می دهد تا از روش های معمول و قالبی پاسخ دادن به مسائل فراتر رفته و به گزینه های نو بیاندهد. به عبارت دیگر، بعد انعطاف پذیری به نرمش در تفکر یا تنوع پاسخ ها و غیر کلیشه ای بودن آن ها اشاره دارد (باقرپور، ۱۳۹۷).

باید دانست که ذهن، ظرفیت بالقوه ای است که اطلاعات ضروری را از محیط به کمک حواس پنجگانه دریافت می کند و با انواع فرآیندهای ذهنی مانند مقایسه، تحلیل، استدلال، استقرایی و غیره مداخله می کند؛ کمیت و کیفیت آن ها را تغییر می دهد و در نهایت آن ها را طبقه بندی و ثبت می نماید. مهم تر از آن، اطلاعات جدیدی را در طول فرآیند تولید فکر با نیروهایی که در اختیار دارد، ارائه می دهد. بنابراین، نقش ذهن صرفاً جابه جایی، حرکت و تغییر داده های حسی نیست؛ بلکه به عنوان یک مولد براساس تفسیر داده ها، به نوآوری، خلق و کشف اطلاعات جدید می پردازد (میرزایی اهرنجانی، ۱۳۹۹). ذهن فلسفی فرد را می توان از مواردی همچون طرز تفکر، نحوه برخورد با مسائل و خصوصیات فکری او شناخت که در جنبه های مختلف رفتار وی تبلور یافته است (محمدی پویا و جوادی پور، ۱۳۹۷). تفکر منطقی حاصل داشتن ذهن فلسفی است و افرادی که ذهنیت فلسفی دارند در خودتنظیمی و خودراهبری توانمند هستند (اسماعیلی شاد، ۱۳۹۸). به گفته لیپمن هدف ذهنیت فلسفی بهبود توانایی استدلال، رشد و توسعه خلاقیت و رشد شخصی فرد است (ویسکرمی و همکاران، ۱۳۹۸). اساساً، برخورداری از ذهنیت فلسفی آثار و فواید شگرف زیادی دارد؛ به خصوص در دانش آموزان، داشتن ذهنیت فلسفی اولویت بسیار ویژه ای دارد. زیرا مرور مطالعات تحقیقی حاکی از آن است که ذهنیت فلسفی به عنوان یکی از عوامل ذهنی، به پیشرفت و توسعه مهارت های دانش آموزان در حوزه های مختلفی مثل مهارت های اجتماعی و عاطفی می انجامد (بهپور، ۱۴۰۲). ذهنیت فلسفی، به فرد، توانایی تفکر انتقادی، تجزیه و تحلیل صحیح موقعیت، تصمیم گیری سنجیده و پیدا کردن راه حل مناسب برای مشکلات را می دهد (انصاری و همکاران، ۲۰۱۳). افرادی که از ذهنیت فلسفی بالایی برخوردار هستند برای دیدن مسائل بر اساس اهداف درازمدت، تعمیم خلاق، عقاید اصولی و طیف وسیعی از انتخاب های منطقی،

¹ Lipman

² Ansary

شانس بسیار بیشتری دارند (مختاری، ۱۴۰۱). دانش آموزی که ذهن فلسفی دارد، از تمایل شدیدی به دانستن برخوردار است و این تمایل را با احتیاط زیاد در مورد باورهایش ترکیب می کند. چنین دانش آموزی دارای ذهنی منطقی است و عادت به درست فکر کردن دارد (عجم و مباحثی، ۱۳۹۸). همچنین مشخص شده است که داشتن ذهنیت فلسفی بر توانایی حل مسائل در دانش آموزان تأثیر مثبت دارد به خصوص که اثر تعمق بر توانایی حل مسائل ریاضی بیش از اثر جامعیت و انعطاف پذیری است (نوری، ۱۳۹۲).

موسوی و حامدی (۱۴۰۱) به مقایسه ذهنیت فلسفی در بین معلمان پرداختند. یافته ها حاکی از آن بوده است که ذهنیت فلسفی معلمان زن بیشتر از معلمان مرد بوده است. محمدی پویا و جوادی پور (۱۳۹۷) به بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و ایدئولوژی برنامه درسی و رویکردهای تدریس دبیران دوره متوسطه بر اساس ویژگی های جمعیت شناختی پرداختند. یافته ها حاکی از آن بوده است که دبیران زن از ذهنیت فلسفی (کلی)، تعمق و انعطاف پذیری بیشتری نسبت به دبیران مرد برخوردار بوده اند؛ اما تفاوتی در بعد جامعیت بین دبیران زن و مرد مشاهده نشده است. محمدی پویا (۱۳۹۶) به مقایسه ذهنیت فلسفی ۱۸۳ نفر از دبیران دوره متوسطه نظری پرداخته است. یافته ها حاکی از آن بوده است که ذهنیت فلسفی دبیران زن و مرد با هم متفاوت است و این تفاوت در دبیران زن بیشتر از دبیران مرد وجود دارد و دبیران زن، ذهنیت فلسفی بالاتری دارند. رمرودی و اکبری بونگ (۱۳۹۵) به بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و جهت گیری های برنامه درسی دبیران مدارس متوسطه شهر زاهدان پرداخته اند. در این مطالعه ۲۷۰ دبیر شرکت جستند. یافته ها حاکی از آن بوده است که بین دو متغیر رابطه وجود داشته و بین ذهنیت فلسفی دبیران از نظر جنسیت تفاوت معناداری مشاهده شده است و دبیران مرد از جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری بیشتری نسبت به دبیران زن برخوردار بودند. محمدحسن (۱۳۹۴) به مقایسه ذهنیت فلسفی دانش آموزان دختر و پسر پرداخته است. یافته ها حاکی از آن بوده است که از نظر بعد جامعیت در دو گروه دختر و پسر تفاوت معناداری وجود ندارد. از نظر بعد تعمق در دو گروه دختر و پسر تفاوت وجود دارد و تعمق پسران از دختران بیشتر است. از نظر بعد انعطاف پذیری در دو گروه دختر و پسر تفاوت وجود دارد و انعطاف پذیری دختران بیشتر از پسران است. جهانگیری (۱۳۹۳) به مقایسه ذهنیت فلسفی در بین مدیران مقطع ابتدایی شهرستان کنارک پرداخته است. یافته ها حاکی از آن بوده است که ذهنیت فلسفی در مدیران زن و مرد یکسان است و تفاوتی در آن ها مشاهده نشده است. رضایی^۱ (۲۰۱۷) به مقایسه ذهنیت فلسفی مدیران مدارس پرداخته است. یافته ها حاکی از آن بوده است که تفاوت معناداری بین مدیران زن و مرد از نظر ذهنیت فلسفی وجود ندارد. طالبیان و صلواتی (۲۰۱۶) به مقایسه ذهنیت فلسفی مدیران پرداخته اند. یافته ها حاکی از آن بوده است که تفاوت معناداری بین مدیران زن و مرد از نظر ذهنیت فلسفی و ابعاد آن وجود دارد و میانگین نمرات زنان به طور معنی داری

¹ Rezayi

بیشتر از مدیران مرد بوده است. انصاری^۱ و همکاران (۲۰۱۳) به مقایسه ذهنیت فلسفی در مدیران پرستاری پرداخته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن بوده است که میانگین نمره ذهنیت فلسفی ۷۲/۵ بوده و تفاوت معناداری در میانگین نمرات ذهنیت فلسفی بین دو جنس مشاهده نشده است.

قرن بیست و یکم با مشکلات بسیار پیچیده و حل نشدنی مواجه است. به‌منظور پرداختن به این چالش‌ها، بسیاری استدلال کرده‌اند که تفکر در حال تبدیل شدن به یک مهارت حیاتی است و هدف نظام‌های آموزشی برتر به طور فزاینده‌ای استفاده از تکنیک‌های آموزشی است که تفکر دانش‌آموزان را توسعه دهند (دوبل، ۲۰۲۳). به طور کلی، جامعه اطلاعاتی ما بر نیاز به فارغ‌التحصیلانی که توانایی تفکرات پیچیده و انتقادگونه دارند، تأکید فزاینده‌ای دارد و مهارت تفکر را ارزشمند می‌داند؛ زیرا این مهارت، افراد را قادر می‌سازد تا نوآوری داشته باشند، با شرایط و تغییرات سازگار شوند و تصمیمات آگاهانه بگیرند (رسنیک، ۲۰۲۳). لذا با اذعان به تغییرات جامعه چه در بعد داخلی و چه در بعد جهانی باید دانست که یکی از ملزومات زندگی فکورانه در هزاره سوم و حل مشکلات در زندگی و تحصیل، داشتن ذهنیت فلسفی است و چه بسا که وجود ذهنیت فلسفی در بین دانش‌آموزان به دلایل مختلفی متفاوت است و این امکان وجود دارد که اصلاً دانش‌آموزان ما از ذهنیت فلسفی برخوردار نباشند و این امر در جدیدترین مطالعه انجام شده در ایران نیز تأیید شده است که ذهنیت فلسفی دانش‌آموزان پسر و دختر در سطح نامطلوبی قرار دارد (نیک‌نشان و هاشمی‌راد، ۱۴۰۲). لذا سؤال اصلی که ذهن محقق را به خود مشغول کرده آن است که با توجه به اهمیت داشتن ذهنیت فلسفی، چه تفاوتی بین ذهنیت فلسفی در دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه وجود دارد؟

روش تحقیق:

از نظر هدف، این پژوهش یک پژوهش کاربردی است. از نظر نوع داده‌ها، به شیوه کمی است. از نظر نحوه اجرا و شیوه جمع‌آوری اطلاعات، علی - مقایسه‌ای است. در این پژوهش، تمام دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه (سه پایه تحصیلی دهم و یازدهم و دوازدهم) مدارس دولتی منطقه ۵ شهر تهران که در سال ۱۴۰۲-۰۳ مشغول به تحصیل بودند در پژوهش شرکت داده شدند. نتیجه استعلام پژوهشگر از اداره آموزش و پرورش منطقه ۵ شهر تهران در مورخ بهمن ۱۴۰۲ به شرح زیر بود: تعداد دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه مدارس دولتی: ۱۰۷۰۰ نفر؛ تعداد دختران: ۵۷۰۰ نفر و تعداد پسران: ۵۰۰۰ نفر. با توجه به این که هر دو جنس دانش‌آموزان (دختر و پسر) مدنظر پژوهشگر بود، نمونه‌گیری از دانش‌آموزان با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انجام شد تا مقایسه بین دو گروه

¹ Ansary

² Double

³ Resnick

دانش آموزان به طور دقیق صورت گیرد. شیوه تعیین تعداد نمونه از طریق جدول مورگان اتفاق افتاد که مطابق این جدول نمونه پژوهش برای ۱۰۷۰۰ نفر، ۳۷۰ نفر بود که از این تعداد با توجه به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای ۱۹۷ دانش آموز دختر و ۱۷۳ دانش آموز پسر دوره دوم متوسطه (سه پایه تحصیلی دهم و یازدهم و دوازدهم) مدارس دولتی منطقه ۵ شهر تهران در پژوهش شرکت داده شدند. ابزار مورد استفاده پژوهشگر، پرسشنامه بود. پرسشنامه فوق که پرسشنامه ذهنیت فلسفی نام دارد براساس نظریه فیلیپ جی. اسمیت^۱ (۱۹۵۶) طراحی و اعتباریابی شده است. این پرسشنامه ۴۲ عبارت بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت دارد و سه بعد جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری را مورد سنجش قرار می دهد. پرسشنامه ذهنیت فلسفی اسمیت توسط کریمی (۱۳۹۹) اعتباریابی شده است. ایشان برای به دست آوردن روایی پرسشنامه، از نظرات خبرگان و اساتید روان شناسی و علوم تربیتی استفاده نموده و روایی صوری و محتوایی پرسشنامه را مورد تأیید قرار داده است. هم چنین مقدار پایایی پرسشنامه را ۰/۹۱ به دست آورده است. موسوی و حامدی (۱۴۰۱) مقدار پایایی پرسشنامه ذهنیت فلسفی اسمیت را بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۴ گزارش دادند. در این تحقیق برای تعیین روایی، نظر استاد راهنما پرسیده شد و روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت و قابلیت اعتماد یا میزان پایایی با آزمون آلفای کرونباخ^۲ بررسی شد؛ که مقدار آن چون بالاتر از ۰/۷ بود جامعیت $\alpha=0/83$ تعمق $\alpha=0/79$ انعطاف پذیری $\alpha=0/82$ ذهنیت فلسفی (کلی) $\alpha=0/85$ مناسب تشخیص داده شد. روش تجزیه و تحلیل داده ها به دو صورت توصیفی و استنباطی بود که در بخش توصیفی شاخص های گرایش مرکز و پراکنده آزمون شدند و در بخش استنباطی به دلیل نرمال بودن داده ها از آزمون t برای دو گروه مستقل^۳ استفاده شد. ابزار مورد استفاده در این بخش نرم افزار آماری SPSS بود.

یافته ها:

جدول ۱. آزمون نرمال بودن

متغیر	کولوموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری
جامعیت	.138	.083
تعمق	.130	.075
انعطاف پذیری	.151	.094
ذهنیت فلسفی	.103	.111

¹ Philip G. Smith

² Cronbach's alpha

³ Independent Two Sample Mean Test

سطح معنی داری که برای هر متغیر به دست آمده بیشتر از 0.05 است لذا می توان H_0 را که بیانگر نرمال بودن توزیع داده ها است پذیرا شد و نتیجه گرفت که داده های پژوهش از ویژگی نرمال بودن تبعیت می کنند و برای تحلیل داده ها باید از آزمون های پارامتریک استفاده شود.

جدول ۲. آزمون t مستقل

مقدار t بحرانی جدول در سطح معناداری $0.05 = 1/196$									
متغیر	گروه دانش آموز	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون لون (همسانی واریانس ها)		آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
					Sig	F			
جامعیت	دختر	197	49.08	14.304	.881	.061	2.534	368	.012
	پسر	173	45.73	10.459					
تعمق	دختر	197	45.64	14.428	.342	.084	2.385	368	.018
	پسر	173	42.65	8.593					
انعطاف پذیری	دختر	197	46.87	14.192	.368	.087	4.435	368	.000
	پسر	173	41.40	8.405					
ذهنیت فلسفی	دختر	197	111.37	30.876	.259	.235	3	368	.002
	پسر	173	103	18.663					

همان طور که در جدول مشاهده می شود، با برقرار بودن همسانی واریانس ها مقدار t به دست آمده با درجه آزادی ۳۶۸ و در سطح معناداری 0.05 برای مقایسه میانگین نمرات به دست آمده بیشتر از مقدار بحرانی جدول t (۱/۹۶) است؛ لذا فرض صفر که بیانگر عدم وجود تفاوت بین میانگین نمرات است «رد» شده و نتیجه گرفته می شود که بین دو گروه دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری از نظر جامعیت وجود دارد؛ به طوری که مقایسه میانگین بین دو گروه نشان می دهد که این تفاوت در دانش آموزان دختر بیشتر از دانش آموزان پسر وجود دارد و دانش آموزان دختر از ذهنیت فلسفی بیشتری نسبت به دانش آموزان پسر برخوردار هستند.

نتیجه گیری:

نتیجه نشان داد که بین دو گروه دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری از نظر ذهنیت فلسفی وجود دارد و دانش آموزان دختر از ذهنیت فلسفی بیشتری نسبت به دانش آموزان پسر برخوردار هستند. نتایج با یافته های موسوی و حامدی (۱۴۰۱) محمدی پویا و جوادی پور (۱۳۹۷) محمدی پویا (۱۳۹۶) رمرودی و اکبری بورنگ (۱۳۹۵) طالبیان و صلواتی (۲۰۱۶) محمدحسن (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

یافته‌های این تحقیق با یافته‌های جهانگیری (۱۳۹۳) رضایی (۲۰۱۷) و انصاری و همکاران (۲۰۱۳) مغایرت دارد. در تبیین نتایج باید گفت منظور از جامعیت، داشتن نگاه جامع و کل‌نگرانه به امور از زوایای مختلف می‌باشد که این امر سبب می‌گردد تا فرد در جهت وحدت‌بخشی به آنچه که تفکر می‌کند، سعی و کوشش نماید. وجود ویژگی جامعیت در دانش‌آموز سبب می‌شود تا به امور از زوایای مختلف نگاه کرده و دچار تصمیم‌گیری‌های زود هنگام و بدون تفکر نگردد. تعمق به معنای ژرف اندیشیدن است. در ذهنیت فلسفی، تعمق سبب می‌شود، فرد، ایده‌ها و پدیده‌ها را مورد مطالعه قرار دهد. دانش‌آموزی که از این بُعد ذهن فلسفی برخوردار است، آنچه را که دیگران بدیهی تلقی کرده‌اند و درباره آن‌ها پرسشی نمی‌کنند را مورد سؤال قرار می‌دهد و به امور و پدیده‌ها با شک و تردید علمی نگاه می‌کند. فعال و جستجوگر بوده و مداوم، به دنبال درکی مطمئن است. انعطاف‌پذیری به توانایی فرد در استفاده از راهبردهای پردازش شناختی تطبیقی برای رویارویی با موقعیت‌های بدیع و پیش‌بینی نشده اشاره دارد که ذاتاً با فرآیند توجه مرتبط است. دانش‌آموزی که از این بُعد ذهن فلسفی برخوردار است، دارای نواندیشی و خلاقیت بوده و به مسائل از جنبه‌های گوناگون توجه نشان می‌دهد. ذهنیت فلسفی یکی از مباحث بسیار ارزشمند است که قابلیت آموزش‌دادن و پرورش‌دادن را دارد. وجود ذهنیت فلسفی در نسل جدید سبب می‌شود تا آن‌ها تفکرات صحیح و منطقی داشته باشند و با چنین تفکری، از عهده حل مشکلات به خوبی برآیند. با آموزش ذهنیت فلسفی به دانش‌آموزان می‌توان به آن‌ها کمک کرد تا دچار جمود فکری نشده و در موقعیت‌های حساس زندگی تحت تأثیر هیجانات قرار نگیرند و با شکیبایی و تفکر، تصمیمات صحیح اتخاذ نمایند. ضمن این‌که آموزش ذهنیت فلسفی به دانش‌آموزان، نسلی از افراد متفکر، انعطاف‌پذیر، منطقی و خلاق را به دنبال خواهد داشت.

پیشنهادهای:

- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا در انجام هر کاری به تفکر درباره آینده و عاقبت کار بپردازند.
- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا در کارها و قضاوت‌های خود از عقل و منطق‌شان استفاده کنند تا عواطف و احساسات.
- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا نسبت به جمع‌آوری اطلاعات پراکنده در یک مجموعه منسجم اقدام نمایند.
- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا نسبت به آینده شخصی و شغلی خود فکر کنند و برنامه‌های خود را بنویسند.
- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا برای هر روز خود برنامه داشته باشند.
- به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا سعی کنند به ریشه و بتن قضایا پی ببرند.

- به دانش آموزان آموزش داده شود تا به مطالب و گفته هایی که از دیگران می شنوند، مطالب جدیدی اضافه کنند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا برای قضاوت، فقط به مشاهده امور نپردازند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود به دنبال پذیرش تغییر و تحولات مثبت باشند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا به جزئیات توجه داشته باشند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا وقایع جالب را برای خود ثبت کنند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا برای هر کاری، طرح و نقشه قبلی داشته باشند و با برنامه پیش روند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا در مواجهه با شرایط جدید، سردرگمی به خود راه ندهند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا در هر موردی حساسیت نداشته و حساسیت های خود را به حداقل برسانند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا تحت تأثیر پیش داوری های ذهنی قرار نگیرند و در بررسی مسائل اجتماعی، به جنبه های مختلف توجه نشان دهند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا به جای توجه به ظواهر، به عمق و باطن امور فکر کنند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا پدیده ها و امور بدیهی را زیر سؤال ببرند.
- به دانش آموزان آموزش داده شود تا در مواجهه با موقعیت های مختلف، ابتکار عمل داشته باشند.

این مقاله، مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد محقق در واحد الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۱۴۰۳ است.

منابع:

- اسماعیلی شاد، بهرنگ (۱۳۹۸). رابطه ذهنیت فلسفی و خودتنظیمی یادگیری دانش آموزان با نقش میانجی بهره گیری از فناوری اطلاعات. فصلنامه علمی - پژوهشی فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۹، ۳۶، ۱۲۹-۱۱۳.
- اسمیت، فیلیپ جی. ذهنیت فلسفی در مدیریت آموزشی و آموزشگاهی. ترجمه محمدرضا بهرنگی، ۱۳۹۲. تهران: کمال تربیت.
- اکبرزاده، صدیقه؛ یزدانی، سهراب؛ عظیم پور، احسان (۱۳۹۹). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و بلوغ حرفه ای معلمان علوم اجتماعی با سبک تدریس آنان در مدارس دوره اول متوسطه شهر تبریز. فصلنامه علمی - پژوهشی آموزش پژوهی، ۶، ۲۲، ۵۹-۴۸.
- باقرپور، معصومه (۱۳۹۷). تأثیر آموزش ذهنیت فلسفی بر نگرش دینی و مهارت های زندگی معلمان. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۳، ۷-۲۸.
- بهور، زهرا (۱۴۰۲). تأثیر ذهنیت فلسفی بر پیشرفت کودکان. سومین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، میناب.
- پوررضا، رسول؛ سرمدی، محمدرضا؛ فرج الهی، مهران؛ معصومی فرد، مرجان. (۱۴۰۱). تأثیر آموزش ذهنیت فلسفی بر افزایش اثربخشی شیوه آموزش مجازی دانشجویان دانشگاه پیام نور. مجله ایرانی آموزش از دور، ۴، ۲، ۵۸-۴۰.
- جعفریان یسار، حمید؛ جعفریان یسار، فرزانه (۱۳۹۹). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش در مدیران و معلمان دوره ابتدایی. دوفصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش ابتدایی، ۲، ۳، ۳۵-۲۵.
- جهانگیری، شعیب (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی مدیران ابتدایی با تغییر سازمانی شهرستان کنارک. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.
- رمرودی، مسعود؛ اکبری بورنگ، محمد؛ زنگویی، اسدالله؛ حسینی، سیدمهدی (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین ذهنیت فلسفی و جهت گیری های برنامه درسی دبیران مدارس متوسطه شهر زاهدان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱. فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۱۳، ۴۸، ۱۸۰-۱۹۰.
- عجم، علی اکبر؛ مباشری، زهرا (۱۳۹۸). اثربخشی «قصه های قرآنی» بر «ذهنیت فلسفی» و «گرایش به تفکر انتقادی» دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات اسلام و روان شناسی، ۱۳، ۲۵، ۵۱-۶۸.

- کریمی، معصومه (۱۳۹۹). رابطه ذهنیت فلسفی و سرمایه روان شناختی با کیفیت تدریس معلمان ابتدایی آموزش و پرورش بجنورد. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش های کاربردی در مشاوره، ۱۱، ۸۷-۱۱۱.
- محمدحسن، فرائک (۱۳۹۴). مقایسه بینش معنوی و ذهنیت فلسفی دانش آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- محمدی پویا (۱۳۹۶). بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و ایدئولوژی برنامه درسی با رویکردهای تدریس دبیران متوسطه نظری شهرستان نهاوند در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- محمدی پویا، سهراب؛ جوادی پور، محمد؛ کرم دوست، نوروزعلی (۱۳۹۷). بررسی ذهنیت فلسفی، ایدئولوژی برنامه درسی و رویکردهای تدریس دبیران دوره متوسطه دوم بر اساس ویژگی های جمعیت شناختی. فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، ۱۰، ۵۴-۷۹.
- مختاری، شیرین (۱۴۰۱). رابطه ذهنیت فلسفی بر عملکرد شغلی و خودکارآمدی دبیران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.
- موسوی، امینه؛ حامدی، بی بی عقیقه (۱۴۰۱). مقایسه ذهنیت فلسفی در بین معلمان زن و مرد مدارس متوسطه شهر سعدآباد، دومین همایش ملی ایده های کاربردی در علوم تربیتی، روان شناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر.
- میرزایی اهرنجانی، حسن (۱۳۹۹). مبانی فلسفی تئوری سازمان. تهران: سمت.
- نوری، سوده؛ فیاض، ایراندخت؛ سیف، اصغر (۱۳۹۲). تأثیر ذهنیت فلسفی بر توانایی حل مسائل ریاضی دانش آموزان سال سوم راهنمایی شهر همدان به تفکیک جنسیت. دوفصلنامه تفکر و کودک، ۴، ۷، ۱۴۰-۱۲۱.
- Ansary, Maryam., Yaghoubi, Maryam., Farzaneh, Mehri., & Shavakhi, Alireza (2013). A Survey on Philosophical Mentality in Nursing Managers. International Journal of Hospital Research, 2, 4, 201-204.
- Christou, Theodore (2020). The Case for Philosophical Mindedness. Paideusism, 20, 1, 14-23.
- Resnick, Maya Shifra. (2023). Teachers' presentation of higher-order thinking questions and student engagement: Missing out on

- HOT opportunities. Thinking Skills and Creativity, 50.
<https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101412>
- Rey, Georges. (2024). philosophy of mind.
<https://www.britannica.com/topic/philosophy-of-mind>
 - Rezayi, Roghayyeh. (2017). An Investigation of the Relationship between Philosophical Thought and Effectiveness of Garmsar City School Principals. Journal of Basic and Applied Scientific Research, 2, 12, 12611-12616.
 - Talebian, Ahmad., & Salavati, Shahram. (2016). The Role of Philosophical Mindset In Educational Innovation Adoption. European Journal of Education Studies, 2,9, 1-21.

Comparison of Philosophical Mindset in girls and boys of 2nd highschool level

Arash Babaei^{۱*}, Susan Raufi^۲, Mohammadreza Karamipour^۳

Abstract

This research was conducted with the aim of comparing the philosophical mindset of male and female students in the second level of high school. In terms of purpose, it was an applied research; in terms of data type, it was quantitative; and in terms of implementation and data collection, it was a causal-comparative study. The statistical population included all male and female students in the 10th, 11th, and 12th grades of public schools in District 5 of Tehran during the 2023-2024 academic year. The sampling was carried out using a stratified random sampling method, and 197 female students and 173 male students participated in the study. To measure the philosophical mindset, Philip G. Smith's (1956) Philosophical Mindset Questionnaire was used, which consists of 42 items based on a five-point Likert scale and assesses three dimensions: comprehensiveness, reflection, and flexibility. The overall reliability of this questionnaire was calculated using Cronbach's alpha, which was 0.85. Due to the normality of the data, an independent t-test and SPSS statistical software were used for data analysis.

The results showed a significant difference between the two groups of male and female students in terms of their philosophical mindset. This difference was such that the average philosophical mindset score of female students (111.37) was higher than that of male students (103). The analysis of the dimensions of the philosophical mindset indicated that female students performed better than male students in all aspects, particularly in the flexibility component. These findings suggest that female students have a

¹ M.A. of History and Philosophy of Education, Islamic Azad University, Electronic Branch, Tehran, Iran.

* Corresponding Author: arashbabaeip4c@gmail.com

² Assistant Professor, Islamic Azad University, Zanzan Branch, Zanzan, Iran. susanraufi@gmail.com

³ Assistant Professor, Islamic Azad University, Zanzan Branch, Zanzan, Iran.
karamipour.mohammadreza@yahoo.com

greater tendency toward deep thinking, multi-dimensional analysis of issues, and acceptance of diverse perspectives.

Given the importance of the philosophical mindset in fostering critical thinking and problem-solving abilities, it is recommended that the education system provide more opportunities to strengthen these skills in students, especially in male students. Enhancing analytical skills, fostering a comprehensive perspective on issues, and increasing mental flexibility can contribute to improving the learning process and strengthening independent thinking in students.

Keywords: philosophy, mentality, philosophical mentality, students, second year of high school